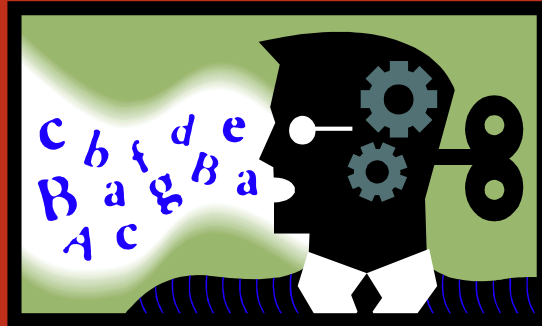

Aanpassing aan het beschadigde (taal)brein: Complexiteit in telegramstijltherapie voor Broca-afasie

Dr. Marina Ruiter

*Klinisch onderzoeker - Sint Maartenskliniek RD&E
Sprak- en taalpatholoog/logopedist - Afasieteam Nijmegen
Universitair docent - Radboud Universiteit Nijmegen*

Radboud Universiteit Nijmegen

Inhoud

- Adaptatietheorie als verklaring voor agrammatische taalproductie
- Nederlandse en aangepaste Reduced Syntax Therapy (REST): compensatietherapie voor chronisch agrammatische sprekers
- Verantwoording opbouw therapieniveaus van de Nederlandse en aangepaste REST
- Illustratie oefengang van de Nederlandse en aangepaste REST aan de hand van een casus: trainen tot criterium

Agrammatische taalproductie verklaard

vanuit het theoretisch kader van de Adaptatietheorie

Broca-afasie verklaard

Adaptatietheorie van Kolk en collega's (e.g., Kolk, 1995; Kolk, 2006)

De sprekers hebben
dezelfde taalstoornis

Hun manier van spreken
verschilt, omdat zij
verschillend omgaan
met deze stoornis
→ adaptatie

Dus, symptomen
= stoornis + aanpassing

In chronische fase

- Geen veranderingen op stoornisniveau verwacht (vertraging in taalbrein permanent aanwezig)
- Focussen op optimale aanpassing (adaptatie) aan de vertraging

Met andere woorden, welke spreker communiceert het best ondanks de afasie?

Dus, welke spreker legt begrijpelijk en efficiënt de weg naar het station uit, zodat je op tijd op het station bent?

Doel Nederlandse en aangepaste REST

(Ruiter, 2008; Ruiter et al., 2010)

Kunnen agrammatische sprekers **zelfstandig** voor hun chronische taalproblemen compenseren door continu in telegramstijl te spreken?

Argument: het spreken in telegramstijl vormt de meest optimale **aanpassing** aan de taalstoornissen in de chronische fase.

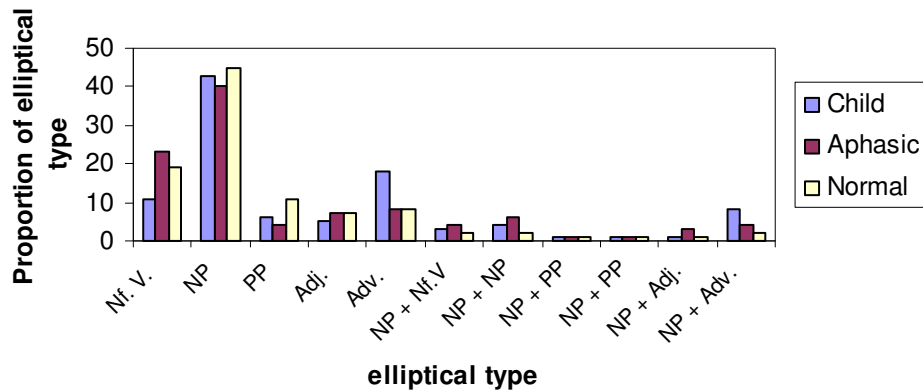

Telegramstijl

Volgens de Adaptatietheorie berust telegramstijl op normaal – maar premorbide slechts laagfrequent ingezet – taalgebruik.

Relative frequencies of ellipsis in children, aphasics, and normal adults

(e.g., De Roo, Kolk, & Hofstede, 2003; Hofstede, 1992; Kolk, 2001; Kolk & Heeschen, 1992)

Normaal? Ja, telegramstijl is grammaticaal Slechts 1-3% vd afatische telegramstijl is niet grammaticaal (Kolk, 2006)

Kenmerken normale ellipsen in het Nederlands (Kolk & Heeschen, 1992)	Voorbeeld
Funciewoorden (bv. lidwoorden, voorzetsels, hulpwerkwoorden) worden vaak weggelaten	<i>Zoon en dochter Man appel eten</i>
Een infinitieve werkwoord (zonder hulpwerkwoord) wordt vaak gebruikt	<i>koffie drinken Gisteren gewandeld</i>
Het hoofdwkwoord wordt vaak weggelaten	<i>Bloemen voor mijn dochter Morgen naar de stad</i>
Het grammaticaal subject wordt vaak weggelaten	<i>Naar het ziekenhuis geweest Morgen jarig</i>
Het infinitieve werkwoord staat vaak in zinsfinale positie	<i>Auto gekocht Met trein naar Gent gekomen</i>

De Nederlandse en aangepaste Reduced Syntax Therapy (REST)

Leren om optimaal te compenseren in de chronische fase

Nederlandse en aangepaste Reduced Syntax Therapy

(Ruiter, Kolk & Rietveld, 2010, voor oorspr. Duitstalige versie zie Schlenck et al., 1995; Springer et al., 2000)

Structuur	Voorbeelden
1 V	Lezen, geslapen
2 Object (NP / PP) + V	Koffie drinken
3 Adjunct (AdvP / PP) + V	Morgen winkelen
4 Adjunct + object + V	Eerst handen wassen
5 Subject + non-verbal predicate (NP / AP / PP)	Koffie heet, Mieke zus, Tim op school
6 Subject + V	Vrouw slapen, Henk lopen
7 Subject + object + V	Kees been gebroken
8 Adjunct (AdvP / PP) + subject + V	Wim in Nijmegen gewinkeld
9 Subject + indirect object+ direct object + V	Tim Lia brief geschreven
10 Adjunct (AdvP / PP) + subject + object + V	Theo gisteren iPod gekocht

Waarom deze opbouw in therapieniveaus?

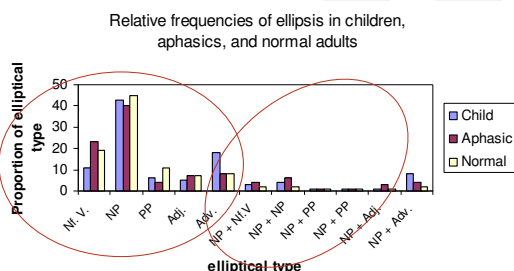
Starten met de telegramstijluidingen die het meest gebruikt worden door niet-taalgestoorde volwassenen

Geïsoleerde predicaten:

- Losse constituenten
- Eventueel toevoeging direct object (lijdend voorwerp) of indirect object (meewerkend voorwerp)

Subject-predicaat-combinaties:

Een subject (onderwerp) wordt toegevoegd aan de geïsoleerde predicaten

Structuur	Voorbeelden
1 V	Lezen, geslapen
2 Object (NP / PP) + V	Koffie drinken
3 Adjunct (AdvP / PP) + V	Morgen winkelen
4 Adjunct + object + V	Eerst handen wassen
5 Subject + non-verbal predicate (NP / AP / PP)	Koffie heet, Mieke zus, Tim op school
6 Subject + V	Vrouw slapen, Henk lopen
7 Subject + object + V	Kees been gebroken
8 Adjunct (AdvP / PP) + subject + V	Wim in Nijmegen gewinkeld
9 Subject + indirect object + direct object + V	Tim Lia brief geschreven
10 Adjunct (AdvP / PP) + subject + object + V	Theo gisteren iPod gekocht

Subject-predicaat-combinaties

Er bestaan aanwijzingen dat subject-predicaat-combinaties (linguïstisch) complexer zijn dan geïsoleerde predicaten

→ *Second Instance Subjects* - hypothese (De Roo, 1999)

Waarom dan toch deze moeilijke constructies in REST?

→ Toevoeging subject reduceert de ambiguïteit van telegramstijluidingen

Vergelijk *Lisa brief geschreven*
Henk Lisa brief geschreven

De rol van het werkwoord binnen telegramstijl

Meeste telegramstijluitingen in de REST bevatten een werkwoord (9 vd 10 therapieniveaus)

Werkwoord wordt niet vervoegd → infinitief vorm (bv. *slapen*) of voltooid deelwoord (bv. *geslapen*)

Ook worden telegramstijluitingen zonder werkwoord geoefend binnen de REST (therapieniveau 5)

Waarom?

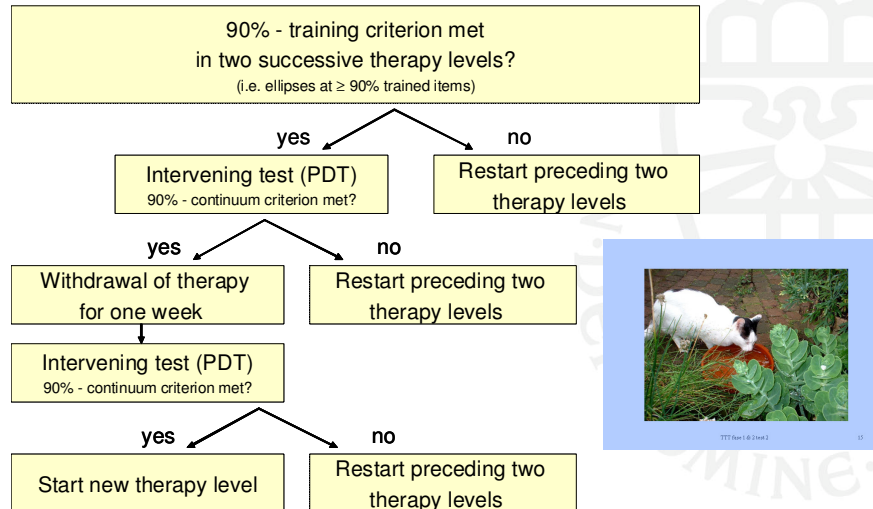
Werkwoordvervoeging naar tijd lijkt één van de meest lastige aspecten van zinsproductie voor mensen met Broca-afasie (Avrutin, 2000; Hartsuiker et al., 1999; Kok et al., 2007)

Trainen tot criterium

Trainen tot 90%-criterium

Casus RK

Leeftijd: 36 jaar

TPO: bijna 2 jaar

AAT: Broca-afasie

Ernst afasie: $H = 43,52$ ($z = -0,65$, benedengemiddeld t.o.v. mensen met afasie)

Voor aanvang van de Nederlandse en aangepaste REST:

73% van haar uitingen gekenmerkt door incorrecte en/of niet-vloeiende uitingen (semi-gestandaardiseerde interview AAT)

Bv. *Eh ... is ... meisje ... handen wassen ... schoon aan aanrecht*
(plaatjesbenoemtaak)

Casus RK

Therapieniveau	Tussentijdse toets	90%-criterium behaald?
Niveau 1		Ja
Niveau 2		Ja
	TTT 1 & 2, test 1	Nee
Niveau 1		Ja
Niveau 2		Ja
	TTT 1 & 2, test 2	Ja
Onderbreking therapie (1 week)		
Voor REST-therapie:		
Nive		
Nive		
Nive		
Nive		
Onc		
Na REST-therapie:		
Nive		
Niveau 4		Ja
	TTT 3 & 4, test 4	Ja
Onderbreking therapie (1 week)		
	TTT 3 & 4, test 5	
enz		

Voor REST-therapie:

Eh ... is ... meisje ... handen wassen ... schoon aan aanrecht

Na REST-therapie:

Meisje handen wassen ... aan aanrecht

Take home messages

- De Adaptatietheorie als uitgangspunt nemend, is de Nederlandse en aangepaste REST-therapie zo vormgegeven dat gestart wordt het uitingen die het meest geproduceerd worden door mensen zonder afasie
- Pas in de latere therapieniveaus worden telegramstijluitingen geoefend die ook minder frequent voorkomen in niet-pathologische taalproductie (reden oefenen → reductie ambiguïteit)
- Het continu leren spreken in telegramstijl vereist een intensieve oefengang om het nieuwe gedrag zo goed mogelijk te automatiseren.
- Het 'trainen tot criterium' kan een middel zijn om dit doel (continu gebruik telegramstijl) te bereiken.

